

กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความเป็นนวัตกรรม
ทางวัฒนธรรมไทยวน ของเยาวชนแกนนำ พื้นที่บ้านดงประโดก-กรมธรรม์
ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก*

COMMUNITY-BASED LEARNING ACTIVITIES FOR DEVELOPING YOUTH LEADERS
AS TAI YUAN CULTURAL INNOVATORS IN BAN DONG PRADOKE-KROM TAN
AREA, SAMO KHAE SUB-DISTRICT, MUEANG DISTRICT,
PHITSANULOK PROVINCE

ธนากร รอดรักษา, อัจฉรา ศรีพันธ์

Thanakon Rodluksa, Atchara Sriphan

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

Corresponding Author E-mail: arftershock1995@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมไทยวน 2. พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมไทยวนของเยาวชนแกนนำพื้นที่บ้านดงประโดก - กรมธรรม์ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จัดการเรียนรู้แบบตามอัธยาศัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยมีส่วนร่วมกับชุมชน ศึกษาจากภาคสนาม ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การตรวจสอบความน่าเชื่อถือข้อมูลแบบสามเส้า ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล วัดผลประเมินผลจากการสัมภาษณ์จากชิ้นงาน

ผลการวิจัยพบว่า การประเมินความเป็นนวัตกรรม พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่คิดเชื่อมโยงองค์ความรู้เก่าและความรู้ใหม่ได้ กล่าวตั้งคำถาม คิดได้อย่างมีวิจารณญาณ นำเสนอแนวคิดแปลกใหม่อย่างสร้างสรรค์ในการออกแบบผลผลิตทางวัฒนธรรมไทยวนได้ คิดต่อยอดทางวัฒนธรรมและการสร้างเครือข่ายทางสังคมร่วมกับชุมชน

คำสำคัญ: นวัตกรรมทางวัฒนธรรม; เยาวชนแกนนำ; กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน; ไทยวน

Abstract

This qualitative research aimed: 1. To examine the current conditions and challenges in implementing community-based learning to cultivate youth cultural innovation grounded in Tai Yuan (Thai Yuan) traditions; and 2. develop community-based learning activities to foster cultural innovation among youth leaders in the Ban Dong Pradok–Kromtham area, Somokhae Subdistrict, Mueang District, Phitsanulok Province. The learning process followed a non-formal education model. The researcher engaged in participatory fieldwork with the local community, employing in-depth interviews and triangulation methods to ensure data credibility. Evaluation was conducted through interview data and analysis of student-produced cultural artifacts.

The findings revealed that most participating youth demonstrated the ability to integrate prior knowledge with new learning, posed thoughtful questions, engaged in critical thinking, and proposed original and creative ideas in designing Tai Yuan cultural products. They also exhibited the capacity to extend cultural ideas and build social networks in collaboration with the community.

Keywords: Cultural Innovator; Youth Leaders; Community-Based Learning; Taiyuan

บทนำ

สังคมไทย เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีวัฒนธรรมประเพณีอันหลากหลาย ที่เกิดจากความคิด ความเชื่อ ความเป็นอยู่ อันเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคมไทย เช่น ภาคเหนือเป็นภูมิภาคหนึ่งของประเทศไทยที่อยู่ทางตอนบนของประเทศ เป็นภูมิภาคที่มีความเด่นชัดทางด้านวัฒนธรรมประเพณีที่เรียกว่า วัฒนธรรมล้านนา โดยมีกลุ่มกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลักของคนในภูมิภาคนี้ มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สืบทอดกันมาของคนยุคปัจจุบัน แต่เมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญที่มีมากขึ้น วัฒนธรรมประเพณีหรืออัตลักษณ์ที่เคยมีอยู่ของชาวไทยวนได้เริ่มเลือนหายไป ซึ่งการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มีความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมโลกในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะที่สำคัญ และถือเป็นตัวแปรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศรูปแบบหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่ได้มุ่งเน้นไปที่ทักษะการคิดที่ซับซ้อน ทักษะการเรียนรู้และทักษะการสื่อสาร โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าการท่องจำ (Saavedra & Opfer, 2012)

เมื่อสังคมยังมีความเจริญมากขึ้น สิ่งที่เกิดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก คือ เรื่องของการเปลี่ยนแปลงไปทางวัฒนธรรมดั้งเดิมในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งการพัฒนาศักยภาพให้ชุมชนแต่ละชุมชนมีความพร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลง และยังสามารถที่จะคงไว้ซึ่งวัฒนธรรม

ประเพณี ตลอดจน อัตลักษณ์ของชุมชนไว้ได้จึงเป็นทักษะที่มีความสำคัญ และจำเป็นต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศชาติรูปแบบหนึ่ง โดยปัญหาการสืบสานทางวัฒนธรรมประเพณี เป็นปัญหาที่มีความสำคัญในหลายพื้นที่ และพื้นที่บ้านดงประโดก-กรมธรรม์ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ก็เป็นหนึ่งในพื้นที่นั้น ซึ่งเป็นชุมชนที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและสังคมแบบดั้งเดิมของชุมชนชาวไทยวนไปอย่างมากเนื่องจากความเจริญทางสังคมมีมากขึ้น โดยเฉพาะทางด้านวัฒนธรรมประเพณี และอัตลักษณ์ที่สำคัญของชุมชน จึงทำให้เกิดความตระหนักร่วมกันของกลุ่มคนในชุมชนถึงการอนุรักษ์และสืบสานไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณี และอัตลักษณ์ที่สำคัญของชุมชนเอาไว้ให้ยังคงอยู่ต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญดังที่ได้กล่าวมา จึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เรื่อง ท้องถิ่นไทยวน พื้นที่บ้านดงประโดก-กรมธรรม์ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกขึ้น โดยศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาทางวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาเยาวชนในชุมชนให้เกิดการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมไทยวนขึ้น โดยผู้วิจัยได้ออกแบบกระบวนการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาต่อการเพิ่มขีดความสามารถของมนุษย์ โดยการบูรณาการรากเหง้าขององค์ความรู้ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ให้มีความสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป (อัจฉรา ศรีพันธ์, 2566)

การวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นกับกลุ่มเยาวชนแกนนำในพื้นที่ชุมชนบ้านดงประโดก-กรมธรรม์ ให้เป็นผู้ที่มีองค์ความรู้และทักษะประสบการณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยอาศัยการเชื่อมโยงระหว่างผู้สอน ผู้เรียน และชุมชนเข้าด้วยกัน ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียนกับชุมชน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ เกิดการสร้างเครือข่ายระหว่างตัวผู้เรียนและต่อชุมชนในการร่วมกันอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของชุมชน และสามารถนำองค์ความรู้และทักษะที่ได้รับไปปรับประยุกต์ใช้ในการต่อยอดทางวัฒนธรรม เป็นการสร้างรายได้สร้างอาชีพให้กับตนเอง ต่อชุมชน ตลอดจนสามารถนำเสนอหรือการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมกับชุมชนอื่นที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันต่อไปได้ในอนาคต เพื่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือที่ดีระหว่างกันในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ท้องถิ่นไทยวน และท้องถิ่นอื่น ๆ ได้อย่างยั่งยืนในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมไทยวน พื้นที่บ้านดงประโดก-กรมธรรม์ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมไทยวนของเยาวชนแกนนำ พื้นที่บ้านดงประโดก-กรรมธรรม์ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการจัดการเรียนรู้แบบการศึกษาตามอัธยาศัย

2. ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ เยาวชนในพื้นที่บ้านดงประโดก-กรรมธรรม์ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 15 คน โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้ 1. เป็นเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 12-18 ปี 2. เป็นเยาวชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านดงประโดก-กรรมธรรม์ และ 3. มีครอบครัวเป็นคนพื้นที่ของชุมชน และสืบเชื้อสายชาวไทยวน

2.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย 1. กลุ่มชมรมไทยวนจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 2 คน โดยใช้เกณฑ์คัดเลือก คือ เป็นสมาชิกชมรมไทยวน มีภูมิสำเนาเกิด มีครอบครัวเป็นชาวไทยวน และเป็นปราชญ์ชุมชนด้านวัฒนธรรมประเพณี ศิลปะ และภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวไทยวน จังหวัดพิษณุโลก 2. กลุ่มแม่บ้านชุมชนไทยวนบ้านดงประโดก จำนวน 1 คน เกณฑ์คัดเลือก คือ เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านชุมชนไทยวนบ้านดงประโดก ปราชญ์ชุมชนด้านวัฒนธรรมอาหารไทยวน และมีทักษะและประสบการณ์การทำอาหารไทยวนมาไม่น้อยกว่า 5 ปี และ 3. ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 1 คน เกณฑ์คัดเลือก คือ เป็นผู้นำชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านดงประโดก หรือหมู่บ้านกรรมธรรม์ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และมีเชื้อสายเป็นชาวไทยวนหรือมีครอบครัวเป็นชาวไทยวน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนที่เดินดินชุมชนบ้านดงประโดก-กรรมธรรม์ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

3.2 ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านดงประโดก-กรรมธรรม์ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยเข้าไปยังพื้นที่ ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งมุ่งเน้นวิเคราะห์ข้อมูลจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาของผู้เรียน ผ่านกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรมการเรียนรู้ที่กลุ่มเยาวชนแกนนำไทยวนได้ทำการศึกษาด้วยกระบวนการเก็บข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ และการสังเกต ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการบันทึกการทำกิจกรรมของเยาวชนแต่ละคน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นเยาวชน นักนวัตกรรมทางวัฒนธรรมไทยวน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมไทยวน พื้นที่บ้านดงประโดก-กรมธรรม์ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ว่า จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมไทยวน พื้นที่บ้านดงประโดก-กรมธรรม์ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า ภายในชุมชนไทยวนบ้านดงประโดก-กรมธรรม์ ไม่มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยวน ไม่มีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสร้างคู่มือ ตำรา ตลอดจนการรวมกลุ่มของเยาวชนรุ่นใหม่ในการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม และทำเป็นฉบับบันทึกไว้เป็นข้อมูลแบบลายลักษณ์อักษรเพื่อเก็บไว้ภายในชุมชนเพื่อให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ต่อยอด และพัฒนาเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาทางวัฒนธรรมไทยวนของชุมชน

2. ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมไทยวน ของเยาวชนแกนนำ พื้นที่บ้านดงประโดก-กรมธรรม์ ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า จากการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมไทยวนของเยาวชนแกนนำทั้ง 4 กิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย

2.1 กิจกรรม ผู้เฒ่า เล่าเรื่อง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนไทยวน บ้านดงประโดก-กรมธรรม์ จังหวัดพิษณุโลก

ภาพที่ 1 เยาวชนรับฟังบรรยายประวัติความเป็นมาของชุมชนจากปราชญ์ชาวบ้าน

2.2 กิจกรรมอัตลักษณ์ประเพณี การแห่นาคม้าไม้ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ถ่ายทอดเกี่ยวกับประเพณีความเชื่อเรื่องการแห่นาคม้าไม้ โดยให้เยาวชนได้ฝึกการประกอบชิ้นส่วนม้าไม้ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของชุมชน

ภาพที่ 2 เยาวชนร่วมกันประดับตกแต่งชิ้นส่วนม้าไม้จำลอง

2.3 กิจกรรมสืบสานงานศิลป์ ศิลปะการทำพวงดอกเข็ม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ฝึกให้เยาวชนได้ปฏิบัติงานฝีมือโดยการทำโมบายดอกเข็ม

ภาพที่ 3 ผู้เรียนทำดอกเข็มโดยมีวิทยากรปราชญ์ชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอด

2.4 กิจกรรมไทยวน ชวนชิมน้ำพริกผัด เป็นกิจกรรมที่ให้เยาวชนได้เรียนรู้วิธีการปรุงน้ำพริกผัด อาหารพื้นถิ่นของชุมชน

ภาพที่ 4 เยาวชนเรียนรู้วิธีการปรุงน้ำพริกผัดจากปราชญ์ชาวบ้าน

ผลการจัดกิจกรรมพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมและสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ แต่มีเยาวชนบางส่วนไม่ให้ความสนใจและไม่ตั้งใจทำกิจกรรมเท่าที่ควร โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนหญิงจะให้ความสนใจกับการทำกิจกรรมน้อยกว่าเยาวชนชาย พบความแตกต่างว่าเยาวชนชายมีความตื่นตัวกับการทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมอย่างตั้งใจและให้ความร่วมมือกับการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมเป็นอย่างดี สามารถแสดงความคิดเห็นและกล้าเสนอความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ โดยภาพรวมระหว่างการทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนแกนนำ เยาวชนส่วนใหญ่ทั้งชายและหญิงสามารถปฏิบัติงานในแต่ละกิจกรรมได้อย่างลุล่วงสำเร็จทุกกิจกรรม

การประเมินความเป็นนวัตกรรม พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่คิดเชื่อมโยงองค์ความรู้เก่าและความรู้ใหม่ได้ กล้าตั้งคำถาม คิดได้อย่างมีวิจารณ์ญาณ นำเสนอแนวคิดแปลกใหม่อย่างสร้างสรรค์ในการออกแบบผลผลิตทางวัฒนธรรมไทยวนได้ คิดต่อยอดทางวัฒนธรรม และการสร้างเครือข่ายทางสังคมร่วมกับชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมไทยวน พื้นที่บ้านดงประโดก-กรมธรรม์ ตำบลสมอแข อำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า กระบวนการสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวไทยวน จังหวัดพิษณุโลก จากผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมโดยปราชญ์ชุมชน เป็นการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นก่อนให้แก่คนในรุ่นหลังเป็นส่วนใหญ่เป็นลักษณะของการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็นหลัก สอดคล้องกับสายใจ คุณมาศ และคณะ (2562) กล่าวว่า กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมมีลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งที่พบคือ การถ่ายทอดกันแบบปากต่อปาก จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อเวลาผ่านไปจึงเกิดความคลาดเคลื่อน ทำให้ความสมบูรณ์ของเนื้อหาลดลง ส่งผลให้วัฒนธรรมเหล่านั้นหายไป นอกจากนี้ยังพบว่า ภายในชุมชนยังไม่มีจัดการเรียนรู้ หรือการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทยวนอย่างเป็นรูปธรรม ไม่มีหลักสูตรท้องถิ่น ไม่มีรูปแบบการจัดการ

เรียนรู้ คู่มือ ตำรา ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนของชุมชน จึงได้เกิดการจัดการเรียนรู้เพื่อการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของชุมชนขึ้น โดยเน้นไปที่การจัดการศึกษาโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ร่วมกับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ วณิชชา แม่นยำ (2563) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นแนวคิดหนึ่งที่น่าสนใจในการจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เข้าใจชุมชน ความต้องการหรือธรรมชาติของชุมชนนั้น ๆ และสร้างความรู้โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้สัมผัสกับชุมชนที่แท้จริง ได้ร่วมมือกับชุมชน ใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งตัวผู้เรียนและชุมชน

2. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาความเป็นนวัตกรทางวัฒนธรรมไทยวน ของเยาวชนแกนนำ พื้นที่บ้านดงประโดก-กรมธรรม์ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1. ขั้นเตรียมการ 2. ขั้นปฏิบัติการ 3. ขั้นการสะท้อนคิด และ 4. ขั้นนำผลสู่ชุมชน สอดคล้องตามหลักแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของ Owens & Wang (1996) สามารถแบ่งกิจกรรมการเรียนรู้ได้ 4 กิจกรรมตามวัฒนธรรม ทั้ง 4 ด้าน ประกอบไปด้วย ด้านความเชื่อ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปะ และด้านอาหาร กิจกรรมทั้ง 4 ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ผู้เฒ่าเล่าเรื่อง กิจกรรมที่ 2 อัตลักษณ์ประเพณีการแห่นาคมาไม้ กิจกรรมที่ 3 สืบสานงานศิลป์ ศิลปะการทำพวงดอกเข็ม และกิจกรรมที่ 4 ไทยวนชวนชิมน้ำพริกผัด โดยเป็นการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เพื่อการส่งเสริมทักษะและความรู้ให้ผู้เรียนนอกเหนือจากการเรียนรู้ตามระบบการศึกษาทั่วไปในโรงเรียน เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมผู้เรียนให้ได้เรียนรู้จากความเป็นจริงจากประสบการณ์จริงภายนอกห้องเรียน เพื่อการพัฒนาตนเอง และต่อยอดสู่การพัฒนาสังคม โดยอาศัยชุมชนเข้ามาเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ สอดคล้องกับวีรภัทร ดากกลาง (2565) กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไว้ว่า เพราะชุมชนเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ใกล้ตัวเด็ก การตระหนักในปัญหาหรือมีความสนใจประเด็นบางอย่างของชุมชน จะพัฒนาให้พวกเขาตระหนักถึงอัตลักษณ์ชุมชนตนเอง รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สร้างความเป็น Active citizen และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ผ่านการบูรณาการกับชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ผลการจัดกิจกรรมยังพบว่า เยาวชนชายมีความตื่นตัวกับการทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมอย่างตั้งใจและให้ความร่วมมือกับการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมเป็นอย่างดีมากกว่าเยาวชนหญิง และกิจกรรมที่เยาวชนทั้งชายและเยาวชนหญิงให้ความสนใจมากที่สุดจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติมากกว่าการฟังบรรยาย สาเหตุเนื่องจาก เป็นกิจกรรมที่เยาวชนได้มีส่วนร่วม และได้ลงมือปฏิบัติ เป็นการได้รับความรู้และเกิดทักษะประสบการณ์ที่สามารถนำไปใช้ต่อยอดได้ต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดของสมคิด แก้วทิพย์ (2566) การเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน เกิดขึ้นจากความเชื่อมั่นพลัง

อันไร้ขีดจำกัดของชุมชนว่าสร้างสรรค์ความเปลี่ยนแปลงจากฐานรากได้ สามารถเป็นพื้นที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

องค์ความรู้จากการวิจัย

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมไทยวน ของเยาวชนแกนนำ พื้นที่บ้านดงประโดก-กรมธรรม์ ตำบลสมอแข อำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก ได้องค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 5 ความสัมพันธ์ของการศึกษากับบริบททางสังคมที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกัน

จากภาพที่ 5 อธิบายองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

ศึกษาชุมชน คือ การศึกษาบริบทชุมชนและความต้องการของชุมชน โดยเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำไปใช้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

การศึกษาตามอัธยาศัย คือ รูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ เนื่องจากเป็นการศึกษาตามความสนใจ และความถนัด จึงส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ

ชุมชนเป็นฐาน คือ การเรียนรู้จากภายในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และตรงกับความต้องการของชุมชนมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบลควรออกนโยบายการศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยวนของชุมชนในรูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่นและมีงบประมาณสนับสนุนในการจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอน
2. ควรส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ชุมชนและสถานศึกษาในชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการขยายผลการจัดการเรียนการสอนร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานต่าง ๆ เช่น กองการศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสมอแข โรงเรียนในเขตชุมชนตำบลสมอแข สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้หรือต่อยอดการจัดการเรียนรู้เพื่อการสืบสานทางวัฒนธรรมไทยวน จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ภาครัฐกิจหรือบุคคลต่าง ๆ ที่มีความสนใจสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการต่อยอดเพื่อการยกระดับผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมชุมชนให้เป็นสินค้าในเชิงธุรกิจ นำไปสู่การสร้างรายได้สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนไทยวน จังหวัดพิษณุโลกต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ครูผู้สอนควรมีการนำเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เป็นนวัตกรรมสมัยใหม่เข้ามาบูรณาการร่วมด้วยเพื่อสร้างความสนใจของผู้เรียน และให้เกิดการเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ครู หน่วยงานการศึกษาในชุมชนที่สนใจนำไปพัฒนาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นไทยวนศึกษา โดยมีหน่วยงานในชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- วณิชชา แม่นยำ และคณะ. (2563). การพัฒนาระบบการเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นฐาน วิชาโลจิสติกส์ของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 22(3), 202-216.
- วีรภัทร ดากกลาง. (2665). *สร้างบทเรียนการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning) ด้วยเทคโนโลยี*. สืบค้น 29 มีนาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/vwyFo>
- สมคิด แก้วทิพย์. (2566). *พลังของการศึกษาใหม่ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน*. สืบค้น 29 มีนาคม 2568, จาก <https://www.eef.or.th/article-150623/>

- สายใจ คุณมาศ และคณะ. (2562). การคงอยู่ของเพลงพื้นบ้าน เจริญเบริน. *มนุษยสังคมสาร (มสส.) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 15(2), 115-124.
- อัจฉรา ศรีพันธ์. (2566). *ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน (School, Parent and Community Engagement)*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Owens, T. R. & Wang, C. (1996). *Community Based Learning: A Foundation for Meaningful Educational Reform*. Retrieved on 14 November 2023, from <https://shorturl.asia/EYyJS>
- Saavedra, A. R. & Opfer, V. D. (2012). Learning 21 st-century skills requires 21 st-century teaching. *Phi Delta Kappan*, 94(2), 8-13.

